

שונות

אוצר החכמה

לתולדות הרה"צ רז"ו מזיטאמיר

ה'תרע"ו

• הת' שמואל קראוס

תות"ל — 770

/ח/

12.34567

כותבי תולדות החסידות רושמים את חג הפורים כתאריך הסתלקותו של הרה"צ רבי זאב וואלף מזיטאמיר זצ"ל — מתלמידי המגיד ממעזריטש. ברם, בקביעת שנת ההסתלקות נחלקו הרושמים:

אוצר החכמה

יש שרשמו את שנת תקנ"ח, אחרים רשמו את שנת תק"ס ויש שצינו שהי' זה "בין תקנ"ה לתקנ"ח".

נכון לעכשיו איני יודע על סמך איזה מסורות נקבעה שנת תק"ס או שנת תקנ"ח. אמנם ברשימות רבותינו נשיאינו לא מצאתי לעת-עתה התייחסות לנושא זה, אבל מספרו של ר' זאב וואלף עצמו — שנכתב על-ידי תלמידו ר' אליעזר הלוי, שו"ב מזיטאמיר — מוכרחים אנו להקדים את התאריך:

ה'תקנ"ח

(1) הד"ר יצחק אלפסי ב'אנציקלופדי' לחסידות, "אישים", ירושלים תשמ"ו, ע' תקיב.

(2) הד"ר יצחק רפאל בספר 'החסידות' שלו (תל-אביב תשט"ו) ע' סו. הד"ר יצחק אלפסי בספרו 'החסידות' (שם 1974) ע' 90 ובספר 'מפרוזדור לטרקלין' (שם חש"ד) ע' 25, ור' נתן צבי פרידמן ב'אוצר הרבנים' (שם תשל"ה) ע' 116 מס' 5483.

(3) ארי' טויבר ברשימת "דפוסי קארץ" שב'קרית ספר' שנה שני' חוברת ג', ירושלים כסלו תרפ"ו, ע' 221. ר' חיים שלום פרוש ב'אנציקלופדי' לחסידות, "ספרים", ירושלים תש"מ, ע' תקנב, ושם מציין שלפי הס' 'אהלי צדיקים' הי' זה בתקנ"ח.

(4) ידיעה זו — הנלמדת מדברי המסכימים לספרו 'פרקי הנאזר' על הלכות שו"ב בדרך פרד"ס (לובלין תרמ"ו) — לא היתה ידועה לארי' טויבר בשעה שכתב את במאמרו ב'קרית ספר' (ראה הערה הקודמת), ולפיכך הוא מנמק את קביעתו:

מספר השנה יוצא מהגימטריא של המלים והיה מנוחתו כבוד, שמספרם, מלבד אותיות ח' וכו' הקטנות, עולה תקנ"ח. כנראה בחרו בפסוק זה מפני שהמחבר נסתלק זמן קצר לפני ההדפסה. המספר שעל הגליון בסוף הספר: סליק ספר דברים לפרט כ'ת"ב זא"ת זכרון ב'ספרים, העולה תקנ"ה, הוא הפרט שהמחבר השתמש בו בעת השלמת ספרו, וא"כ מת בין שנת תקנ"ה ותקנ"ח, שאז כותבים עליו כבר על השער וגם המסכימים "המנוח".

ברם, כאשר יודעים אנו כי לא ר' זאב וואלף הוא המחבר, אלא תלמידו הנ"ל, ניתן להקדים את הסתלקותו אף קודם לשנת תקנ"ה, וכדלהלן [ותימה על ר' חיים שלום פרוש שחזר על הדברים, אף שהידיעה הנ"ל צויינה אצלו. וראה גם ב'קהלות משה' (נסמן להלן בפנים): "על פי העתק הנגמר בשנת תקנ"ה)].

הספר הנדפס היחיד של ר' זאב וואלף הוא ספרו 'אור המאיר' – על התורה, מגילות ודרושים למועדים – נדפס לראשונה בעיר קאָרעץ בשנת תקנ"ח וכך נכתב בשעריו:

ספר אור המאיר שחיבר הרב החסיד המפורסם בוצינא קדישא איש אלקי המנוח מוהרר זאב וואלף מק"ק זוטאמיר...

הרי שבשנת תקנ"ח – שנת הדפסת הספר – מוזכר ר' זאב וואלף כאשר לפני שמו הכינוי "המנוח", ומכאן הוכחה שנסתלק קודם שנת תק"ס!

ברם, ניתן להוכיח גם שלא נסתלק בפורים אותה שנה (תקנ"ח), שכן לספר הסכמות של חמשה מגדולי ישראל ומתאריכי הסכמות ארבעה מהם מוכח שר' זאב וואלף הסתלק קודם תאריך זה, כדלהלן:

א) בהסכמתו של הרה"צ ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל מוזכר ר' זאב וואלף בתואר: "מחור[תני] הרב הצדיק איש אלקים המנוח המפורסם מו' זאב וואלף זצוק"ל ותאריך ההסכמה הוא: "היום יום ב' ח"י בחודש אלול פה ק"ק בארדיטשוב". לא מוזכרת כאן השנה, אבל וודאי שאין המדובר בשנת תקנ"ח, שכן באותה שנה חל ח"י אלול ביום חמישי ולא ביום שני. השנה הקרובה ביותר מלפני תאריך הדפסת הספר – בשנת תקנ"ח – היא איפוא שנת תקנ"ג.

ב) בהסכמתו של ר' אשר צבי ב"ר דוד מאוסטרהא מוזכר ר' זאב וואלף בתואר: "כבוד המנוח מוהר"ר זאב וואלף זלה"ה ותאריך ההסכמה הוא: "יום ה' כ"ה מרחשוון לפ"ק [!]" . השנה לא מוזכרת איפוא, אבל וודאי שאין המדובר כאן בשנת תקנ"ח, שכן באותה שנה חל כ"ה חשוון ביום שלישי ולא ביום חמישי. השנה הקרובה ביותר מלפני תאריך הדפסת הספר – בשנת תקנ"ח – היא איפוא שנת תקנ"ד.

ג) בהסכמתו של ר' יהודה ליב ב"ר יוסף סג"ל משידלוב מוזכר ר' זאב וואלף בתואר: "מוהר[ר] זאב וואלף מק"ק זוטאמיר . . דרש את אלקיו בכל לבבו בכל עת ורגע . . מצודתו הי' פרוסה . . אשר תמיד הי' נכסף לבבו הטהור..." ותאריך ההסכמה הוא: "היום יום ה' כסלו שנת תקנ"ח פה ק"ק קארעץ".

ד) בהסכמתו של ר' יוסף ב"ר משה מקאסנטיין-ישן מוזכר ר' זאב וואלף בתואר: "המנוח המפורסם מהור[ר] זאב וואלף זצ"ל . . הצדיק המנוח הנ"ל . . הצדיק המנוח ז"ל..." ותאריך ההסכמה הוא: "היום יום ב'

ח"י אלול תקנ"ח לפ"ק בבארדיטשוב — אך כבר צויין לעיל שבאותה שנה — תקנ"ח — חל ח"י אלול ביום חמישי, ועל-כן יש לתקן את התאריך לתקנ"ג.

(הסכמת ר' מרדכי ב"ר פינחס מקארעץ — ללא תאריך)

מהנ"ל נמצאנו מקדימים את תאריך הסתלקותו ואומרים שהיתה לא יאחר משנת תקנ"ג, היא השנה בה הסכימו להדפסת הספר הרלוי"צ מבארדיטשוב ור' יוסף מקאסנטיין-ישן. רק באשר שהדפסתו של הספר נתאחרת עד לשנת תקנ"ח, וכנהוג דיברו המסכימים באיסור הדפסתו מחדש לתקופה מסויימת של שנים (מיום ההדפסה), לכך הושמטו התאריך תקנ"ג — מהסכמתו של ר' לוי יצחק מברדיטשוב, התאריך תקנ"ד — מהסכמתו של ר' אשר צבי מאוסטרהא, ותוקן התאריך תקנ"ג — שבהסכמתו של ר' יוסף מקאסנטיין-ישן — לתקנ"ח.

— במאמר המוסגר, ובכדי שלא ליצור בלבול אצל המחפש ספר זה במהדורתו הראשונה, נאמר כי ידועות כיום שלוש מהדורות של הספר שבשערן מופיעים הכתובת והתאריך: "נדפס בק"ק קארעץ . . לסדר ולפרט והיה מנותו כבוד [תקנ"ח]", ושלשתן שונות זו מזו בסידורן:

רק באחת מהן — בעלת כמה ספירות דפים (כאשר הספירות עצמן משובשות) שהאחרונה מסתיימת בציון סר [שצ"ל: סד]. מהדורה זו נרשמה אצל שמואל ווינער ב'קהלות משה' ע' 55 מס' 435 — נאסר להדפיס את הספר עד חמש עשרה שנים, וההוכחה שזו היא המהדורה הראשונה נמצאת בהסכמות הרבנים למהדורה שנדפסה בפאריצק בשנת תקע"ה, הכותבים (ר' מרדכי מקארעץ): "רשום בכתב אמת בדבר הדפסת ספר אור המאיר . . מבואר בהדפסה ראשונה שניתן הלטותא על משך חמשה עשר שנה והגם שבהדפסתו שנית נאמר משך עשרים שנה, טעות נפל בדפוס כי אני בעצמי הוא מנותני הסכמה וידוע לי שלא נתתי הסכמה רק פעם אחת הראשונה וכמו כן כל נותני ההסכמה..."; (ר' ישראל דב מסטעפין) "הסכמות על ספר אור המאיר שניתנו בשנת תקנ"ח על משך חמשה עשר שנה ובהדפסה שני' נאמר על משך עשרים שנה והוא טעות דמוכת...".

ואילו בשתי האחרות — שתייהן בעלות ספירת דפים אחת, האחת בעלת רח דף (שערה שונה מהוצאות קארעץ האחרות בכך שהוא ללא מסגרת. מהפרט שבקולפון מהדורה זו עולה התאריך תשס"א!), והשני' בעלת (2), רס דף — איסור ההדפסה הוא לעשרים שנה. בזו שבעלת רח הדפים, הושמט מן ההסכמות שמו של המביא לבית-הדפוס, ר' דוב בער ב"ר צבי מסלאוויטא, דבר המוכיח כי הוצאה זו

ספר

אור המאיר

שחיבר קצת מהסיד בתפריס בינייה קדושה ליש הלקי המטח מוקרר
זאב וואלף מק"ק זוטאמיר

זה השער לה' שער הגדול שנלחבו בשם המבורש בתורה והפלה קרייתו
והילולא : הרולה להחכים ידריס שבדריס לה נכנס בו הדס מעילס :
ניכך ספיר ויהלום : הולר בלוס : חיי כל לספר עילס נכחו כל המהמר הלן
ספר **אור המאיר** : כוכבים כמחירים הולר דבשי שביהיס לשנה ולפיר
ליוולרו לדיק כהמר יכרח ילין וכרח ישרהל : לדקתו כהררי
הל : הולר ניהו כבוד הרב הגדול הרביד המבורס לו דומיה חלה מוררר
זאב וואלף מק"ק **זוטאמיר** אשר שמו נודע בשער נח רביס :
דבריו דודיס עליו ערביס : אשר כל רולה
והנה בשער הקדוש יראה לעינים לרחק ה' עשה והיה דבוק בקינו בכל עתיו
ורגעיו בלהי נפרד בהליכה ובישיבה קיים זה מה שכתוב בזה שלח מש
מדביקת הבורה חפיו בשוחה קלה שנין הדס לחכירו ולה כל הרולה
ליטול זה השם הגדול בכל העדקיו וכטילתו מרחשק עד לכרח
יוכל לבא לידי השגת רוח הקודש כמו לדיק יהוד בדורו
שהחזו ירכה בישראל וכויתו ועמוד לכל ישראל :
לרחות בבנין ליון במהרה ביתנו
אמן סלה כן יהי רצון :

אוצר החכמה

אוצר החכמה

גרפס בקק קארעץ

גרפס נאה ומשובח ומבודר בכל מיני קדור : בעייר יפה וקינה כמה
פעמים הדק הטיב בכל בחכלית היומי כאשר עיניכם מחזנה
מישרים :

למדר ולמרע והיה מנוחתו כבוד להבני' לפ"ק

אוצר החכמה

פאקסימיליא (מוקטנת מעט) משער המהדורה הראשונה
של 'אור המאיר', קארעץ תקנ"ח (בהסכמות נאסר להדפיס
את הספר במשך 15 שנה)

נדפסה על-ידי אחר. "הארכת" איסור ההדפסה אפשר ומלמדת כי שתי מהדורות אלו נדפסו אחרי שנת תקנ"ח.

ידועה מהדורה נוספת של הספר, ובשערה של זו נרשם: "נדפס בק"ק קארעץ . . לסדר ולפרט והיה מנוחתו כבוד [תקס"ו]". במהדורה זו שונה סדרן של ההסכמות, אבל גם בהן איסור ההדפסה הוא רק לתאריך של חמש עשרה שנה. אי-לכך אפשר ומהדורה זו, הדומה בסידורה למהדורה הראשונה דלעיל, אף היא משנת תקנ"ח, אלא שבתחילת ההדפסה טעו המדפיסים — וזהו דבר נפוץ — ולא הקטינו אף את האות ח"ת מן הפרט, דבר שיצר בטעות את התאריך תקס"ו.

אוצר החכמה

כיון שעסקנו בתאריך הסתלקותו של ר' זאב וואלף, שעל-פי המסורת חלה בפורים, נדון גם באיתור המקום בו הוא נטמן:

בספר 'קברות הצדיקים ברוסי' (ירושלים תשמ"ט) ע' 41 נדפסה תמונת מצבה הנמצאת בעיר זיטאמיר, ולצד התמונה נרשם: "מצבת רבי זאב וואלף, תלמידו של המגיד [?]" . סימן-השאלה (— כך במקור) מראה כי לכותב לא הי' ברור הדבר, ויתכן גם כי על המצבה הנ"ל נמצאו המלים "זאב וואלף" ורק השערה היא שהמדובר בר' זאב וואלף, תלמידו של המגיד ממעזריטש, שהי' בן עיר זו.

ברם, ב'אגרות-קודש' כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע, כרך ז ע' יח, שם נדפסה רשימתו מקיץ שנת תרס"ח — בה הוא מספר את ששמע מפי

(5) ארי' טויבר, שהיתה לפניו המהדורה בעלת (2) רס דף, משער — ברשימתו שם ע' 223 — כי זו נדפסה בשנות תקע"ג-תקע"ד, כאשר "כבר תמה זכותם שקיבלו מהרבנים בשנת תקנ"ח על חמש עשרה שנה, רק כאשר שמעו שמדפיסי פאריצק מתכוננים להדפיס את הספר הזה מחדש [נדפס בשנת תקע"ה], הדפיסוהו גם הם והוסיפו בההסכמות עוד חמש שנים, כדי לעכב ע"ז על מדפיסי פאריצק".

(6) ברשימתו שם ע' 222, מציין טויבר אפשרות זו, אלא שדחה אותה מחמת תאריך ההסכמות — של רלו"צ מבארדיטשוב ורבה של קאסנטין-ישן — "יום ב' ח"י אלול", שכאמור לא חל בשנת תקנ"ח, אבל מתאים הוא גם עם שנת תקס"ו. כמור כן הוכיח גם מהסכמתו של הרב מאוסטרהא, מ"יום ה' כ"ה מרחשוון לפ"ק" — קביעות המתאימה עם שנת תקס"ז, ולפיכך הוא קובע כי הפרט שבשער מדויק וכי מהדורה זו נדפסה: "בשנות תקס"ו-תקס"ז".

ברם, הוכחה זו בטעות יסודה, שכן תאריכי ההסכמות הללו מופיעים גם במהדורה הראשונה, משנת תקנ"ח — שלא היתה לפניו — וממנה הם נעתקו גם לשאר המהדורות.

ר' נחום, ישיש חב"די מראדומיסל, על חייו והסתלקותו של כ"ק הרה"ח
ר' משה בן אדמו"ר הזקן בראדומיסל – נאמר בין היתר:

הרב ר' משה

...וקודם הסתל' ביקש שיתנו לו מקום בין שכנים טובים, וע"י
השתדלות הניחו אותו בתוך קברי משפחת ראפפורט, ותלמידו
ר"ו מזיטאמיר.

בקריאה ראשונה מסתבר כי "ר"ו מזיטאמיר" הי' "תלמידו" של המוזכר
לפניו, אבל – כאן לא מוזכר אחר, אלא כמה (– "קברי משפחת
ראפפורט"), ומיהו המיוחד שבהם ש"ר"ו מזיטאמיר" הי' תלמידו?

[מי הם אותם בני "משפחת ראפפורט"? – לעת-עתה לא הי' סיפק בידי
לברר פרט זה לאשורו. ב'אוצר הרבנים' ע' 74 מספר 3418 נרשם: "הרב
רבי ארי' ליב הכהן רפפורט. בן הרב רבי נחמן רפפורט. רב גאון מפורסם.
רב בפשעוורסק, רדמישלא (תק"ל)". בע' 408 מספר 19736 נרשם: "הרב
רבי שמחה הכהן רפפורט. בן הרב רבי חיים רפפורט. גאון גדול וחסיד
מפורסם, רב ברדמישלא, פרהייץ. נפטר תקפ"ה". בספר 'קהל חסידים
החדש' (פשעמישל 1902. לבוב תרס"ו. הספר נדפס שם גם בתרגום אידי,
בשנת תרס"ד, אך דפיו אינם מסומנים) ע' 86, מסופר כי בזמנו של
הרה"צ ר' מרדכי מטרנוביל – נסתלק בשנת תקצ"ו/ח – הי' שם
"הרב ר' אבוש (במהדורות לבוב: "אביש") ראפפורט בן הגאון הגדול
ר' שמחה ז"ל הרב מראדימישלא". מאוחר יותר, החל משנת תרנ"ד,
כיהן שם כרב ר' חנוך העניך הכהן ב"ר שאול רפפורט – שם ע' 141
מספר 6657. 'אהלי שם' (פינסק תרע"ב) ע' 192].

– ואולי אין הכוונה אלא לתלמידו של המגיד ממעזריטש (ששמו
אמנם לא הוזכר ברשימה), הלא הוא ר' זאב וואלף מזיטאמיר, שבכמה
מקומות מוזכר רק בשם וואלף?

אם נכונה השערה זו, נמצאנו יודעים על סיום מעניין לקורות חייו
של ר' משה בן רבינו: הן ר' זאב וואלף מזיטאמיר הי' קשור בקשר חזק
לפרשת חייו המופלאה של האחרון [כידוע על-פי שיחותיו ורשימותיו
של כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע], שבסופה זכה ונטמן בסמיכות אליו!

